

Alþingi  
Erindi nr. P 139/168  
komudagur 8.11.2010

Nefndasvið Alþingis  
Austurstræti 8-10  
150 Reykjavík  
[nefndasvid@althingi.is](mailto:nefndasvid@althingi.is)



Reykjavík, 5. nóvember 2010

## UMSÖGN Hagsmunasamtaka heimilanna (HH)

139. löggjafarþing 2010-2011.

Þskj. 116 – 108. mál. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um gjaldþrotaskipti ofl. Nr.21/1991 með síðari breytingum.

### Almennt:

Hagsmunasamtök heimilanna fagna megin tilgangi frumvarpsins, en telja að gera verði á því breytingar til að tryggja að tilgangur þess gangi eftir fyrir skuldara og nýttist sem skildi. Frumvarpið skapar lántökum betri stöðu til samninga um skuldir í vanskilum og ætti þannig að auka á virkni sértækrar skuldaaðlögunar og leiða til ábyrgari útlánastarfsemi til framtíðar. Verði frumvarpið bætt, mun það þó klárlega stytta þann tíma sem neytendur eru í þrotaástandi. Þannig munu neytendur komast fyrir til fjárræðis að nýju eftir gjaldþrot og geta tekið þátt í eðlilegri samneyslu, einkaneyslu og fjárfestingum. Það ætti einnig að draga úr veltu svarta hagkerfisins og landflóttu.

### Nánari umfjöllun.

Samtökin leggja til að hugtakið lánardrottinn verði alfarið tekið út úr lögum vegna gildishlaðins aðstöðumunar sem í orðinu felst. Í þess stað verði notast við hugtökin lánveitandi / kröfuhafi annars vegar og lántaki / skuldari / þrotamaður hins vegar um málsaðila.

Við upphaf umsagnar þessarar vilja Hagsmunasamtök heimilanna benda á að gjaldþrotaskipti er úrræði sem efnaminnstu einstaklingar munu ekki geta farið fram á sjálfir vegna hárrar greiðslu fyrir skiptakostnaði, sem er um 250.000 kr í dag. Þeir mundu því hanga í lausu lofti í langan tíma ef ekki verður tekið á því í lögum þessum, t.d. með því að ef kröfuhafi hefur farið fram á árangurslaust fjárnám þá sé skuldara heimilt að fara fram á gjaldþrotaskipti á sjálfum sér án kostnaðar. Mætti hugsa sér að gjaldið fyrir að krefjast fjárnáms sem endar í árangurslausu fjárnámi verði hækkað til að mæta þeim tekjumissi ríkissins. Það getur ekki verið þjóðhagslega hagkvæmt að fólk sé útilokað frá venjulegu fjármálalífi of lengi þó það verði fyrir því að geta ekki borgað skuldir sínar. Í dag hætta langflestir kröfuhafar innheimtu krafna við árangurslaust fjárnám, enda hefur hún samsvarandi áhrif á fjármálalíf einstaklings og gjaldþrot en þó án þess að kröfuhafi þurfi að leggja út 250.000 kr fyrir skiptakostnaðinum. Tölulegar upplýsingar Credit Info frá árinu 2008 sýna að 5.200 einstaklingar urðu greiðsluprota með skráningunni árangurslaust fjárnám, en 198 einstaklingar voru teknir til gjaldþrotaskipta það ár. Þess skal getið að árangurslaust fjárnám verður þegar eignir ná ekki upp í skuldir vegna fjárnáms og er skuldari merktur á vanskilaskrá við þessa aðgerð og verður fyrir nánast öllum öðrum fjármálhindrunum sem fylgja gjaldþroti. Ástandið er óþolandi fyrir skuldara, en kröfuhafi heldur ógreiðanlegum kröfum áfram inni í eignasafni sínu og gefur þannig ranga stöðu af fjárhagslegum styrk og eignasafni sínu. Það gerir eftirlitsaðilum og endurskoðendum erfitt fyrir að leggja raunverulegt mat á bókfærðar eignir kröfuhafa, sem leiðir svo til yfirmats á stöðu kröfuhafa og skapar jafnvel verulegar skekkjur í stöðumati hagkerfis. Sami fyrningararfrestur ætti því að vera á kröfu sem ekki fæst fullnusta fyrir við árangurslaust fjárnám, eða tvö ár frá árangurlausa fjárnáminu.

Einnig vilja Hagsmunasamtök heimilanna að bannað verði að gera fjárnám í lögheimili skuldara fyrir lausaskuldum honum tengdum. Það er óeðlilegt að kröfuhafi fái betri rétt en hann upphaflega samndi um við skuldara með því einu að gera fjárnám í heimili hans. Gera þarf lögheimili fjölskyldna eins öruggan stað og hægt er. Eftir sem áður geta slíkir kröfuhafar gert fjárnám í öðru lausafé skuldara til að fá upp í kröfur sínar. Slíkt fjárnám þarf að sama skapi að fara í gegnum eftirlit sýslumanna og ætti að greiðast af kröfuhafa.

Í frumvarpinu þarf að taka tilliti til einstaklinga sem þegar hafa verið úrskurðaðir gjaldþrota og sitja undir kröfum í fyrningu. Það mætti td. gera þannig að viðkomandi skuldari verði sjálfkrafa settur inn í tveggja ára fyrningu frá og með gildistöku laga þessara, þannig að þeir sem eru búnir að vera gjaldþrota eða með árangurslaust fjárnám yfir sér í t.d. 6 ár verði hreinsaðir út af skrám ríkissins og bankanna frá og með gildistöku laganna og þeir aðilar sem eru búnir að vera eitt ár gjaldþrota eða með árangurslaust fjárnám, eigi þá eftir eitt ár af sínum fyrningarfresti. Þá má ekki gleyma því að bæta þarf inn áhvæði um að sá sem orðinn er gjaldþrota eða með árangurslaust fjárnám geti beðið um að fara í greiðsluáðlögun upp úr gjaldþrotinu eða árangurlausa fjárnáminu hjá umboðsmanni skuldara ef hann vill það frekar, kröfuhafi mun að öllum líkindum ekkert hafa á móti því mundum við halda þar sem hann fengi þá allavega eitthvað upp í sýna kröfu í staðinn fyrir ekkert í hinum tilfellunum.

Það er mjög einkennileg skilaboð sem felast í núverandi kerfi og tillögu að endurvakningu krafna, þar sem formerkin eru öflug við alla venju. Hvetja ætti skuldara til að greiða uppkröfu með því að fella kerfisbundið niður hluta kröfu eða stytta fyrningu, en ekki lengja stöðugt líftíma krafna við jákvæða viðleitni skuldara til að gera upp skuldir sínar. Almenn telt refsiföngum til framdráttar og styttingar afplánunar ef þeir sína iðrun og góða háttsemi, sem mætt er með styttingu afplánunartíma. Hvað varðar gjaldþrot og árangurslaust fjárnám er þessu þveröfugt farið. Þar með fólk gert að eilífðarföngum bresta í viðskiptasögu sinni, þrátt fyrir viðleitni til bóta. Þetta verður að taka fyrir með afgerandi hætti, óuppvekjalegri fullnaðarfyrningu í lok fyrningarfrests.

#### **Slit á fyrningu:**

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að kröfuhafi geti slitið fyrningu með því að höfða mál á hendur þrotamanni. Við gjaldþrot missir einstaklingurinn allar eigur sínar og allt sem hann kann að eignast á fyrningartímanum geta kröfuhafar fengið upp í kröfur sínar. Það eru engin rök fyrir því að viðhalda gjaldþroti með þessum hætti. Er því lagt til að frumvarpið sé laust við alla slíka fyrirvara vegna þeirrar óvissu sem þeir skapa um framtíð þrotamanns og á hvern hátt hægt væri að nota fyrirvarana á annan hátt en gert er ráð fyrir í drögunum að lögunum. Ef refsiverð háttsemi er viðhöfð af skuldara við búskiptin eru hvort sem er lög sem ná yfir það. Það sama á við þarna og áður að það getur ekki verið þjóðhagslega hagkvæmt að fólk sé svipt fjárræði og útilokað frá venjulegu fjármálalífi of lengi. Sérstaklega núna þegar gera má ráð fyrir að verulegur fjöldi heimila, allt að 6-8%, muni á næstu misserum þurfa að fara í gjaldþrot vegna ógreiðanlegra krafna og Seðlabanki Íslands áætlar að hagvöxtur komandi missera byggist á einkaneyslu og fjárfestingum innanlands. Slíkt ástand hvetur til fjárumsvifa í svarta hagkerfinu og siðrofs í samfélaginu, sem allir tapa á.

#### **Skilgreindur tími frá gjaldþroti og skiptaloka mikilvægur:**

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að nýr tveggja ára fyrningarfrestur hefjist við skiptalok. Reynslan sýnir að skiptalok geta dregist á langinn, jafnvel oft svo árum skiptir, oft að óþörfu og langalgengast er að það sé af völdum aðgerðaleysis kröfuhafa, sem er betur settur með skuldarann í þessu tómarúmi heldur en að hann geti farið að stunda eðlilegt líf aftur. Þess vegna leggja HH til að 2ja ára fyrningarfrestur hefjist við lok kröfulýsingafrests í gjaldþrotamálum annars vegar og hins vegar við árangurlaust fjárnám á aðila og sé ekki

rjúfanlegur eftir það.

Einnig þarf að huga að því hvernig farið er með upplýsingar um fyrndar kröfur eftir að fyrningarfresti líkur. Tryggja þarf að fyrndar kröfur séu afmáðar úr skráum og kerfum banka og lánastofnana strax við lok fyrningarfrests ásamt skráningu eða merkingu um árangurslaust fjárnám og gjaldþrot einstaklingsins. Til að fylgja þessu eftir mætti jafnvel beita refsíákvæðum í formi sekta og eða skaðabóta á hendur kröfuhafa, sem afmá ekki fyrndar kröfur, því þau áhrif sem það getur haft á fjárhagslíf einstaklinga sem lenda í slíku eru oft ekki metin til fjár.

#### **Dæmi um virkni laganna:**

*47 ára kona var útskurðuð gjaldþrota árið 1997. Aðgerðin „gjaldþrot“ fór á hennar nafn á opinberar skrár það ár. Samkvæmt lögum stendur sú aðgerð í 10 ár frá þessum degi. Árið 2001 urðu skiptalok í gjaldþrota búi hennar. Samkvæmt gjaldþrotalögum, og fyrningarlögum númer 150/2007 og því frumvarpi sem verið er að veita umsögn þessa við, byrjar nýr fyrningarfrestur að líða frá þeim degi og aðgerðin „gjaldþrota“ hangir á hennar nafni í opinberum gögnum til 2011. Samtals verður þessi kona því „gjaldþrota“ í 14 ár samkvæmt núverandi lögum. Hún verður því orðin 60 ára þegar hún losnar við gjaldþrotastimpilinn og búin að vera á svörtum listum bankanna allan þann tíma. Það fólk sem í þessu lendir er oftast en ekki partur af svokallaðri svartri atvinnustarfssemi og eða flytur úr landi og því enn og aftur ekki mikið gagn af því fyrir þjóðfélagið í heild þó þetta henti kröfuhöfum auðvitað þar sem hann hefur rétt á því að eignast allt það sem skuldarinn eignast á þessu tímabili og viðheldur ófyrndum kröfum í eignasafni sínu.*

#### **Annað dæmi:**

*Maður, sem skrifaði upp á lán hjá fyrrverandi tengdaföður sínum fyrir um 25 árum síðan í Landsbankanum, fór í Nýja Landsbankann nýlega til að fá fyrirgreiðslu. Þar var honum sagt að hann fengi enga fyrirgreiðslu þar sem hann væri á afskriftarlista, þar sem lánið sem hann skrifaði upp á fyrir um 25 árum síðan hefði verið afskrifað. Var honum boðið að borga sig frá skuldinni með 4ra milljón króna eingreiðslu. Honum var tjáð að bankanum væri þetta heimilt en hann er að kanna sinn rétt, en það kostar hann auðvitað mikinn pening að fá lögfræðing til að vinna fyrir sig að einhverju sem ætti að vera bannað með lögum. Hann var ekki skuldari, heldur skrifaði uppá sem ábyrgðarmaður, sem þótti ekkert tiltökumál á þessum tíma.*

#### **Samhengi þrotaferla við mannréttindi og önnur lönd:**

1. grein samningsviðauka nr. 1 við Mannréttinasáttmála Evrópu: „Öllum mönnum og lögaðilum ber réttur til að njóta eigna sinna í friði. Skal engan svipta eign sinni, nema hagur almennings bjóði og gætt sé ákvæða í lögum og almennra meginreglna þjóðaréttar.

Eigi skulu þó ákvæði undanfarandi málsgreinar á nokkurn hátt rýra réttindi ríkis til þess að fullnægja þeim lögum sem það telur nauðsynleg til þess að geta haft hönd í bagga um notkun eigna í samræmi við hag almennings eða til þess að tryggja greiðslu skatta eða annarra opinberra gjalda eða viðurlaga.“

Mannréttinasáttmáli Evrópu og samningsviðauki nr. 1 hafa lagagildi á Íslandi, sbr. lög nr. 62/1994.

Í fyrstu grein samningsviðaukans segir efnislega að allir eigi rétt á því að njóta eigna sinna í friði. Að engan skuli svipta eign sinni nema að almannahagur krefjist þess OG meginreglur þjóðaréttar. Núverandi gjaldþrotalöggjöf heimilar kröfuhöfum/lánardrottnum að koma hreinlega í veg fyrir að einstaklingur geti nokkurn tímann eignast eignir (fasteignir, bifreiðar

og fleiri skráðar eignir) og hvað þá notið þeirra. Verður því að telja að núverandi gjaldþrotalöggjöf og meðferð gjaldþrota einstaklinga sé í andstöðu við skýr fyrirmæli fyrstu greinar samningsviðauka nr. 1 við Mannréttindasáttmála Evrópu varðandi réttaráhrif gjaldþrots og fyrningu krafna.

Gjaldþrot á Íslandi er ekki það sama og gjaldþrot í öðrum ríkjum. Á ensku er hugtakið „Bankruptcy“ notað yfir það sem á Íslandi er kallað gjaldþrot. Í reynd er þó ekki um sama úrræðið að ræða þar sem víðast hvar ef ekki hreinlega alls staðar annars staðar en á Íslandi þýðir gjaldþrot (bankruptcy):

- 1) Heiðarlegur skuldari getur byrjað aftur, þ.e.a.s. honum er ekki haldið gjaldþrota.
- 2) Uppgjör við kröfuhafa/lánardrottna felur það í sér að skuldir hans eru falla niður, eru afskrifaðar (flestar skuldir, á ekki við um svik).

Á Íslandi er það svo að dugi eignir hins gjaldþrota einstaklings ekki fyrir skuldum hans eru kröfurnar áfram lifandi og „tikka“ á dráttarvöxtum. Sérreglur gilda svo um fjármálastofnanir. Þeim er heimilt að afskrifa kröfuna í bókum sínum, en halda þrátt fyrir það áfram að innheimta kröfuna með áföllnum kostnaði. Nýlegt dæmi er um einstakling sem var gerður gjaldþrota á árinu 2007. Hann skuldaði þá 22 milljónir. Hann óskaði eftir því árið 2010 að fá að gera nauðasamning til greiðsluáðlögunar vegna þessara skulda. Kröfuhafarnir kröfðu hann nú um 45 milljónir! Þessi einstaklingur hafði sem gefur að skilja ekki stofnað til neinna nýrra skulda frá árinu 2007. Lánardrottinnar mótmaeltu því allir sem einn að þessi einstaklingur fengi að gera nauðasamning. Nú þarf þessi einstaklingur að bíða í önnur 7 ár í þeirri von að lánardrottinnar hans gleymi honum og haldi kröfunum ekki lifandi út í hið óendanlega.

Meðferð gjaldþrota einstaklinga á Íslandi líkist að mörgu leyti frekar refsingu fremur en að vera aðferð til þess að gera upp skuldir þeirra við lánardrottna og að leyfa þeim svo að halda áfram með líf sitt.

Nokkur orð um meðferð „gjaldþrota“ einstaklinga. Í dag er það svo að einstaklingi sem orðið hefur gjaldþrota er hreinlega meinaður aðgangur að ýmsu vegna þessa:

1. Gjaldþrota einstaklingur fær ekki útgefið debetkort í banka.
2. Gjaldþrota einstaklingur fær ekki svokallað sí-hringikort (debet) í banka. Ófjárráða unglingar geta hins vegar fengið slík kort.
3. Gjaldþrota einstaklingur fær ekki að opna „debet“ reikning í banka.
4. Gjaldþrota einstaklingur getur fengið að opna sparireikning í banka, en einungis ef bankinn samþykkir það.

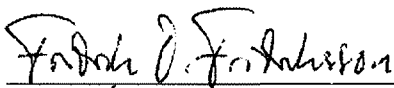
#### Niðurstaða:

Hagsmunasamtaka heimilanna telja að það sé best fyrir þjóðarbúið og skuldarann að hafa fyrningarfresti í þrotamálum hóflega stuttan og eins órjúfanlegan og hægt er. Tvö ár má telja hæfilegan fyrningartíma. Jafnframt ætti það að vera kröfuhöfum dýrmætt að fá virkan einstakling í viðskipti aftur, fremur en að halda honum utan allra eðlilegrar viðskiptasögu til lengdar.

Því þarf að laga frumvarpið til að tryggja betur virkni þess samkvæmt gefnum markmiðum.

Virðingarfyllt,

f.h. Hagsmunasamtaka heimilanna / [www.heimilin.is](http://www.heimilin.is)



Friðrik Ó. Friðriksson, formaður

Vilhjálmur Bjarnason, meðstjórnandi